

ТВОРЧА І ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АНГЕЛІНИ ТУРАК

УДК 37.091.12.011.3–051:75(477.87)

Марина СОФІЛКАНИЧ,
*викладач кафедри педагогіки та суспільних дисциплін
Закарпатського художнього інституту,
м. Ужгород, Україна*

Анотація. *Справу естетичного виховання шкільної молоді засобами образотворчого мистецтва в Закарпатті розвивав учень Й. Бокшая – З. Баконій. Серед найвідоміших його колег називають вчительку А. Турак, яка працювала понад 20 років із З. Баконієм в студії. Разом із викладанням рисунку та живопису А. Турак зацікавлює шкільну молодь розповідями про фарби, пензлики, казкові персонажі, пов'язані з образотворчим мистецтвом тощо. Вона є автором 17 книг про образотворче мистецтво. А. Турак розробила авторську програму для дітей-шестирічок. Під її керівництвом діти беруть участь в численних виставках. Значна частина вихованців Ангеліни Андріївни вибирають професію художника.*

Ключові слова: *А. Турак, естетичне виховання шкільної молоді, образотворче мистецтво, студія З. Баконія.*

Образотворче мистецтво займає вагоме місце у вихованні культурної, гармонійно розвиненої людини. Ті почуття, які дитина одержує під час творчої роботи, дають позитивний імпульс до естетичного сприймання і естетичного переживання.

Після Другої світової війни в нових умовах ативізувалась діяльність представників закарпатської художньої школи: А. Ерделі, Й. Бокшая, Ф. Манайла, А. Коцки. Їхні учні та молодші колеги включилися в роботу першого художнього навчального закладу – Ужгородського художньо-промислового училища, стали членами обласної спілки художників [7].

Великого значення набула робота з молоддю шкільного віку, яка виховувала б естетично і готувала до майбутньої професії художника. Учень Й. Бокшая Золтан Баконій, один з видатних популяризаторів, пропагандистів закарпатської школи живопису серед дітей і юнацтва, взявся за цю непросту справу [4]. Він любив Закарпаття, його дивовижну історію, культуру, неповторну красу і цю любов прищеплював своїм учням. Про його діяльність писа-

ло багато дослідників: І. Небесник, П. Ходанич, С. Федака, В. Зубач, В. Бурч, А. Васильєва, І. Голод, С. Жупанин, О. Левченко, Т. Сорочан. Детально дослідила творчість Золтана Баконія вихованка його студії, викладач Закарпатського художнього інституту Аліна Волощук, яка захистила дисертацію на тему: «Система художньої освіти школярів у спадщині Золтана Баконія (1946-1989 рр.)» [5].

Студія З. Баконія вела роботу в рамках Ужгородського Палацу піонерів, пізніше, в часи незалежної України, – ПАДІЮН. Золтан Степанович керував студією понад 40 років (1946-1989), сприяв активному становленню художньої освіти на Закарпатті [5]. Педагог-новатор дав путівку в життя багатьом представникам, залучив їх до світу образотворчого мистецтва та багато зробив для збереження і пропаганди мистецької спадщини Закарпаття. Студійці малювали з натури і з пам'яті, робили тематичні та декоративні композиції, ілюстрували казки та твори улюблених письменників. Баконій ніколи не заперечував жоден стиль: різне показував, у різному підказував. Інакше не вийшло б із його учнів стільки відомих митців. Не випадково в нього займалися діти найвидатніших майстрів пензля А. Кашшая та З. Шолтеса, внучка Ф. Манайла, син письменника М. Томчанія. Колишні вихованці студії образотворчого мистецтва нині – відомі художники, архітектори, лікарі, скульптори, живописці, графіки, мистецтвознавці. Серед них: В. Скакандій, Н. Пономаренко, М. Сирохман, О. Лукач, А. Волощук, І. Віг, А. Бурдейний, В. Ганзел, С. Біба, І. Кліса, В. Павлишин, О. Наурсков, Л. Яшкіна, М. Пуглик-Белень, П. Пилюгін, В. Вовчок та ін.

Серед послідовників З. С. Баконія була його колега Ангеліна Турак, яка виховала і спрямувала на здобуття освіти художника багато дітей: «Мої вихованці, якими я усіма горжуся, працюють учителями образотворчого мистецтва, модельєрами, дизайнерами, видавцями, керамістами, чимало з них стали професійними художниками й народними майстрами. Головний мій постулат – немає бездарних дітей!» Діти талановиті в усьому – так вона ставиться до кожної дитини, і це дає свої позитивні наслідки [9].

Понад 20 років працювала під керівництвом З. С. Баконія в таборах юних художників в різних куточках області. У роботі з дітьми Ангеліна Андріївна завжди терпелива і завжди прагне дітей зацікавити і заохотити до праці, адже кожна дитина любить, коли її твір оцінено. А для юних художників оцінка – виставка. Цей ме-

тод широко практикував шанований всіма З. С. Баконій, використовуючи всі можливості, щоб виставляти дитячі твори. Це продовжують і нинішні педагоги студії, яка нині носить ім'я її засновника та нагороджена титулом «зразкова студія образотворчого мистецтва». Золтан Степанович завжди говорив (як згадує А. Турак), що хотів би передати свою роботу своїм вихованцям. Ангеліні Андріївні вдалося це зробити [9]. Її вихованка Анастасія Стецюк після закінчення Закарпатського художнього інституту повернулася працювати в студію З. Баконія, де і продовжила творчу роботу А. Турак.

Але на цьому не закінчилася педагогічна діяльність А. Турак – на прохання батьків та дітей, яких навчала, вона продовжила діяльність. При дитячій бібліотеці створила творчу групу «Весела палітра»: «Я дітей заражаю образотворчим мистецтвом, займаюся всім, чим лиш можна...» [9]. Заохочує дітей до роботи власним прикладом, наочно-образним методом, навчає дітей малюванню, крім основних рисунку, живопису, скульптури, композиції, працюють ще в різних техніках: малювання акварелями, різні види аплікацій, робота в пластиці, малювання гуашевими, акриловими, темперними фарбами в різних техніках, декоративне малювання, робота в графіці (батік контурний, резервний, техніка скрапбукінг), пласка і об'ємна техніка, колаус [9].

У роботі важливою складовою естетичного виховання А. Турак вважає також літературну та музично-драматичну діяльність дітей. Для розвитку цього напрямку роботи написала багато змістовних і цікавих книг, які сама ж ілюструвала – казкові розповіді про олівці та пензлики, про сніговиків, яблуньку, чудові великодні писанки, незвичайні і фантастичні пригоди дітей [12, с. 28]. Її книги вражають оригінальністю ідей, доступністю і цікавістю як для художників-початківців, так і для вчителів образотворчого мистецтва, серед них цікава книжка-методичка, яка написана у казковій і водночас доступній для дітей формі «Казки з шухляди», ця ж книга була надрукована на угорській мові «Пензлики-казкарі», цю книгу фахівці назвали шедевром педагогічної літератури [10]. Є ще багато інших цікавих книжок, які викликають інтерес у дітей, педагогів: «Зимовий сон», «Прадідова яблунька», «Бабка, коцурик і сметанка», «Дивотвір-писанка», «Ластівочка-Lastovička», «Замок-вербовичка», «Пригоди юних екологів у часі та

просторі...», книжка-конструктор «Різдвяний подарунок», «Казка-розмальовка», в яких автор заохочує дітей до роботи, так би мовити бути співавторами, домалювати, сконструювати, додумати. Її книжечка «Твої писанки» – це не просто звичайні казочки, а цілий навчальний матеріал, поданий своєрідно і цікаво, автор-педагог вміло пов'язує казку з навчанням, з образотворчим мистецтвом, з практичними надбаннями, вчить, як вільно володіти пензлем, олівцем, фарбою.

Книжка «Прадідова яблунька» – це скарбниця для юного художника, для вчителя образотворчого мистецтва і взагалі для тих, хто хоче навчитися малювати [11].

Обкладинка, як методичний посібник. По перше – червоні яблука, на яких зображено не лише червоний колір, а є й інші відтінки, за допомогою яких можна передати круглий об'єм, по друге – є і кольорова перспектива на прикладі гір: гори можна зображати не лише зеленим кольором, а й блакитним на віддалі, від товщини повітря дерева стають блакитними з фіолетовим відтінком. А для того щоб намалювати траву, не достатньо лише одного зеленого кольору, тут можуть бути й інші відтінки, тому що трава може бути вищою, нижчою, між травою є і квіти – все це та ще багато іншого А. Турак передає за допомогою малюнка. У книжці «Прадідова яблунька» багато цікавих оповідань, які придумала

сама авторка. Вони спонукають дітей до роздумів. Видання доповнене навчальним матеріалом: знайомить дітей з національним одягом Закарпаття. Одяг можна розфарбовувати, вирізати і одягати на ляльки-модельки. Діти також навчаються будувати постаті людей в різних складних рухах [11].

Ангеліна Турак є автором «Експериментальної програми з образотворчого мистецтва для дітей-шестирічок» (2005), рекомендованої для учителів і керівників гуртків з образотворчого мистецтва для дітей-шестирічок [8]. Розробки уроки мають не тільки навчальний, розвиваючий, але й виховний характер, що робить програму цінною в контексті національної програми «Освіта України – XXI ст.». Метою програми є навчити дітей сприймати прекрасне не тільки під час занять з образотворчого мистецтва, але і в повсякденному житті. Таким чином розвивається і збагачується духовний світ дитини, формуються її естетичні переконання. Завдання, які містить програма, легкі, цікаві, спрямовані на розвиток пізнавальних інтересів, мислення, розвивають творчу уяву дітей. Матеріал подається в ігровій, доступній дітям формі. Це не тільки малювання, але й елементи графіки, ліпки, аплікації, бесіди за творами відомих художників. А. Турак має великий досвід у проведенні занять з дітьми різного віку і саме завдячуючи нетрадиційним формам навчання домагається високих результатів [8].

За програмою діти повинні оволодіти такими навичками й уміннями: правильно користуватися олівцем, гумкою, фарбами, пензлями; з прямих ліній, наносячи їх в різному напрямку, будувати різні предмети; з дуг, овалів, кіл малювати тварин, казкових персонажів, будинки, природу тощо; використовувати пензлик не тільки для замальовування площин, але й для мозаїчного малюнка, використовувати шаблони з деталей, комбінуючи їх для передачі різного руху (сніговими, клоуни); використовувати допоміжні матеріали: свічку, олійні олівці, сіль, свої пальчики; правильно користуватися пластикою чи пластиліном, уміти готувати деталі задуманого, зберігати їх; аналізувати: кольорову гаму творів художників: осінні, зимові, весняні кольори природи, називати ці кольори.

Підсумком є виставка дитячих робіт. А. Турак у своїй роботі завжди дотримувалася принципу винесення творчих результатів

своїх учнів на суд глядача – це велика заохочувальна сила. Такі виставки відбуваються кілька разів на рік, крім того, є ще тематичні виставки: «Золота осінь», «Казкова зима», «Чарівна весна» [9]. Ще одна форма роботи, започаткована А. Турак, – це участь гуртківців в роботі обласного телебачення. У рамках програми «Дивосвіт» Ангеліна Андріївна провела цикл телеуроків з малювання для маленьких глядачів: «Пригоди чарівного олівця», «Ілюструємо дитячі віршики», «Подорожуємо сторінками книжки», «Малюємо, вирізаємо, збираємо малий домашній Бетлегем» та інші [12, с. 14].

Вихованці А. Турак є неодноразовими переможцями у Всеукраїнському конкурсі «Я хочу жити в якісному світі»: Тижук Влада, Деренак Габрієлла, Розумик Катерина, Лучин Яна, Борисенко Юлія, Моїсєєв Віктор, Харута Анастасія. Багато з них стали студентами коледжу мистецтв ім. А. Ерделі та Закарпатського художнього інституту.

Педагогічні заслуги А. Турак відзначені офіційно: їй присвоєно почесне звання «Відмінник народної освіти України», «Заслужений працівник освіти України», нагороджена Почесною грамотою та медаллю Закарпатської облради, була дипломантом конкурсу «Кращий закарпатець 2001» у номінації «Кращий освітянин» [9].

Ангеліна Турак не тільки чудовий педагог, але і художник: «Я себе вважаю все ж таки більше педагогом, ніж кимось іще, біля педагога я – художник... Хоча любила малювати з дитинства» [12, с. 18]. Вона є членом Співки майстрів народного мистецтва Закарпаття та об'єднання художників м. Ужгорода «Барви Карпат».

Свою першу персональну виставку А. Турак організувала в 1990 році в залах Закарпатського музею народної архітектури і побуту. Потім було багато інших персональних її виставок: в Німеччині (Швельм, 1992), ювілейна виставка в Ужгороді (1994, 2004), в Мукачеві (1998), в Угорщині (Бекешчаба, 1995; Дебрецен, 2002), в Словаччині (Свидник, Стропков, Кр. Хлмец, 2001), в Чехії (Оломовець, 1996), в Австрії (Грац, 1997). У доробку Ангеліни турак близько 1000 картин [9]. Багато з них подарувала релігійним громадам: є вони у римо-католицьких храмах у В. Березному, в Ужгороді – у храмах Святого Георгія та Святої Трійці, у радванській каплиці Святого милосердя. Також А. Турак має чудову колекцію цікавих писанок. Кожна писанка – оригінальна. Про це вона пише і в книжці «Дивотвір-писанка».

Творча студія «Весела палітра». А. Турак зі своїми вихованцями.

Різні грані її творчості гармонійно переплітаються між собою. Скромна, доброзичлива, чуйна, невтомна, талановита людина, цікава співрозмовниця, вона зуміла зберегти, примножити надбання і продовжити шлях великих художників і педагогів Й. Бокшая, А. Кашшая, З. Баконія. Ангеліна Турак здійснює пошук талановитих дітей із природними задатками в галузі образотворчого мистецтва, розвиває ці задатки і спрямовує їх у сферу художньої освіти. Багато із числа вихованців А. Турак обрали для себе професію художника, інші пройшли вишукану школу естетичного виховання, що стало продовженням визначної діяльності педагога Золтана Баконія. Можна зробити також висновок: Ангеліна Турак серед чисельних вчителів образотворчого мистецтва у студіях та художніх школах Закарпаття є однією з провідних фігур, що формують майбутнє художньої освіти краю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волощук А. В. Аспекти системи позашкільної художньої освіти школярів Золтана Баконія / А. Волощук // Вісник Черкаського університету. Серія пед. науки. – Вип. 145. – Черкаси, 2009. – С. 13-16.

2. Волощук А. В. Виховання молоді засобами образотворчого мистецтва в ідеях В. О. Сухомлинського та З. С. Баконія: порівняльний аспект / А. В. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. Педагогіка та психологія. – Вип. 393. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 13-23.
3. Волощук А. В. З історії розвитку позашкільної художньої освіти на Закарпатті на прикладі педагогічної діяльності З. С. Баконія / А. В. Волощук // Вісник Львівської національної академії мистецтв.
4. Волощук А. В. Концептуальні ідеї виховання молоді засобами образотворчого мистецтва в педагогічній системі Золтана Баконія / А. В. Волощук // Вісник Львівської нац. академії мистецтв. Ерделівські читання: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Спецвипуск: VI. – Львів-Ужгород: Гражда, 2008.– С. 298-308.
5. Волощук А. В. Система художньої освіти школярів / Автореферат.
6. Гомоннай В. Педагогічна освіта на Закарпатті / В. Гомоннай, В. Росул, П. Ходанич. – Ужгород: Гражда, 2003. – 112 с.
7. Небесник І. І. Художня освіта на Закарпатті у ХХ столітті: історико-педагогічний аспект – Ужгород: Закарпаття, 2000. – 164 с.
8. Турак А. А. Експериментальна програма з образотворчого мистецтва для дітей-шестирічок. Ужгород: ПАДІЮН, 2005.
9. Турак А. А. Інтерв'ю для Софілканич М. І. про свою творчість.
10. Турак А. А. Казки з шухляди.– Ужгород: М-Студія, 2003. – 72 с.
11. Турак А. А. Прадідова яблунька.– Ужгород: ВАТ Патент, 2005. – 56 с.
12. Турак А. А. Три кроки до щастя: педагог, художник, літератор Ангеліна Турак. Альбом. – Ужгород: Видавництво О. Гаркуші, 2009. – 156 с.

CREATIVE AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF ANHELINA TURAK

Maryna SOFILKANYCH,

teacher of the chair of pedagogics and social subjects,

Transcarpathian Art Institute,

Uzhgorod, Ukraine

Annotation: *The school children aesthetic education by means of fine arts in Transcarpathia was developed by Z. Bakoniyy who was Y. Bokshay's student. A. Turak worked more than 20 years at Z. Bakoniyy's studio. A. Turak teaches drawing and painting and she motivates school children with tales of paints, brushes and other fairy-tale characters related to the visual arts. She is the author of 17 books on art. A. Turak has developed an amateur program for children. Under her leadership, children take part in numerous exhibitions. Most of the Angelina Andriyivna pupils have chosen an artist profession.*

Key words: *A. Turak, aesthetic education of school young people, fine art, Z. Bakoniyy's studio.*